

Voorschriften met betrekking tot verboden spijzen en dranken

Ten geleide

Verbodsbepalingen met betrekking tot het nemen van bepaalde spijzen en dranken kunnen voorkomen als voorschriften van secundair belang. Waarom hebben we dan toch voor dit onderwerp gekozen?

Omdat we vaak beter het originele karakter van een godsdienst begrijpen gaan door wat ze verbiedt dan door na te gaan wat ze gebiedt.

Vervolgens constateren we dat de Islamitische landen, juist na hun onafhankelijkheid, ruime aandacht hebben besteed aan verbodsbepalingen aangaande spijs en drank, nadat ze namelijk bevrijd waren van vreemde overheersing en zelf de verantwoordelijkheid gingen dragen voor de opbouw van een eigen samenleving.

Ten slotte heeft de aanwezigheid van de moslimgroep buitenlandse arbeiders de kwestie van verboden spijzen en dranken al meer dan eens ter tafel gebracht. Hetzij bij het opstellen van een huishoudelijk reglement voor de ontmoetingscentra van moslims, hetzij bij aanvragen voor de opening van een islamitische slagerij of voor particulier slachten bij gelegenheid van moslimfeesten.

Om hun eigenheid te kunnen bewaren, is het begrijpelijk dat de moslimgroep respect vraagt voor bepaalde voorschriften, waardoor hun godsdienstige overtuiging in de samenleving zijn plaats krijgt.

P. Backx

A. van Leeuwen

I Verbodsbepalingen voor spijs en drank

De hier volgende tekst is een uittreksel van een vroeger verschenen artikel in "Les Temps modernes" (no. 201, febr.1963 pag.1424-1446).

De titel was: "Arabisch geweten en westers geweten". Dit artikel, ondertekend door Moncef Shelli, is weer een uittreksel van een veel uitgebreider onderzoek, getiteld: "De Moslim-arabier en de Westering". Wij geven hier alleen weer hetgeen betrekking heeft op de verboden spijzen.

In bovengenoemd onderzoek wordt gesteld dat het zeker gemakkelijker is om het oorspronkelijke karakter van een godsdienst te begrijpen door na te gaan wat ze verbiedt dan door te kijken naar wat ze gebiedt. Ieder mens, van welke overtuiging of godsdienst ook, kan immers handelingen verrichten die in een bepaalde godsdienst heilig zijn, maar die voor hem geen enkele betekenis hebben.

De objectieve beschrijving van een bepaalde handeling is dan ook steeds ontoereikend, om op juiste wijze weer te geven, wat die handeling inhoudelijk betekent.

De diverse verbodsbepalingen van een godsdienst geven daarentegen een beter houvast voor een juiste analyse. Men gaat zich dan n.l. op de eerste plaats afvragen, waarom is hetgeen geoorloofd is in de ene godsdienst verboden in een andere? Zo krijgt men de kans om dingen die elders vanzelfsprekend zijn en geen probleem vormen, vanuit een bepaalde gezichtshoek te bekijken.

Er bestaan in de Islam heel wat verbodsbepalingen. Zij staan op verschillende plaatsen in de Koran vermeld. Het merendeel komt voor in de hoofdstukken over "De dis" (hfdst. 5), over de aardse goederen, over de bijen (hfdst.16), over "de mieren" (hfdst.27). En op de voornaamste daarvan komt de Koran vaak terug, met een uitvoerige beschrijving van de sancties tegen hen die ze overtreden.

Om de bestudering te vergemakkelijken hebben wij die diverse verbodsbepalingen een beetje op een rij gezet.

- voedsel: verbod van varkensvlees - dode dieren - gestold bloed en wijn.
- hartstochten: verbod van weddenschappen - gokspelen en bepaalde seksuele handelingen
- eigenliefde en ijdelheid.
- geldspeculaties

De Koran biedt ons dus in dit opzicht weinig steun in het zoeken maar de reden waarom deze verbodsbepalingen bestaan. Wij zullen dan ook proberen om in onze voorafgaande analyses een grond van verklaring te vinden.

De moslim theologen hebben de verklaring gezocht in de verderfelijke uitwerking die sommige soorten van voedsel op het menselijk organisme kunnen hebben. Deze uitleg echter heeft geen enkele waarde want stoffen zoals 'haschisch', ongetwijfeld veel verderfelijker dan bloed of wijn, zijn niet

verboden en worden door de meeste arabieren sinds onheuglijke tijden gebruikt. Vervolgens gelden alle verboden voedingsstoffen bovendien als onrein en loutere aanraking met de huid maakt al nieuwe wassingen noodzakelijk voordat men gaat bidden. En water, door een van die stoffen bezoedeld, is niet meer geschikt voor wassingen. De ware reden van deze verboden moet dan ook niet gezocht worden in het nut dat zij opleveren.

Laten we eerst het verbod van wijn bekijken. Wat ligt daaraan ten grondslag? Wat de oriëntalisten en de moslims van vandaag onder wijn verstaan, is het woord 'khamr'. Welnu dat betekent niet 'wijn' maar zou eerder vertaald moeten worden door 'gegiste drank'. Maar het slaat toch ook niet op 'gist-drank' want het is immers de mens zelf die bepaalt dat een vloeistof in chemische ontbinding een drank is. Het woord 'khamr' komt van 'khamara', wat wil zeggen 'rotten'. Khamr is dus een vloeistof in staat van ontbinding, van verrotting. Met een kleine wijziging levert dat het woord Khamira op, wat betekent: vaste stoffen in ontbinding. Tegenwoordig wordt Khamira gebruikt voor "gist". (De dranken werden zelden uit vruchten getrokken. Khamr kwam uit gegiste karnemelk, sap van de palmboom of allerlei andere soorten vloeistof. Men liet ze in de open lucht zuur worden, waarna het heel zuur werd gedronken met sterk gekruide spijzen om de smaak een beetje te camoufleren.)

Welnu, er bestaan voor de mens twee eigenschappen: goed en aangenaam tegenover onsmakelijk en walgelijk. De mens voelt zich spontaan aangetrokken tot de eerste en voelt een afkeer voor de andere. En daarom wekt alles wat in ontbinding en verrotting over gaat, afkeer en walging op. Toch kan men zijn afkeer overwinnen en een beetje proeven van de stof die ons afstoot. Dan raken we er langzaam mee vertrouwd en wij vergeten, of juist gezegd, wij ondervinden niet meer de indruk die wij er eerst van hadden. Onze aandacht richt zich nu niet meer op de tweede indruk die het ons geeft, nl. de vreugde en de vrolijkheid die het ons biedt: de wijn is niet langer meer een vloeistof in ontbinding, maar een drank.

Het is echter zeer moeilijk om een Europeaan ervan te overtuigen, dat wijn oorspronkelijk iets walgelijks is. Ten eerste omdat hij de wijn uit druiven haalt, wat een aangename vrucht is; ten tweede omdat talloze proefnemingen en onderzoeken er tenslotte toe geleid hebben, om de oorspronkelijke tegenstrijdigheid met de menselijke smaak aanzienlijk te verminderen.

En tenslotte vooral, omdat wijn door de Europeanen niet wordt beschouwd als vloeistof in staat van ontbinding, maar als een drank. Door veelvuldiger gebruik begonnen zij het als een drank te beschouwen en raakte de smaak op de achtergrond. Toch kan men die oorspronkelijke walging niet toeschrijven aan een godsdienstig voorbehoud omdat de Islam de wijn nooit als iets walgelijks heeft beschouwd, maar eenvoudigweg als iets dat verboden is.

Wat hier van de wijn gezegd is, kan ook gelden voor varkensvlees, bloed of dode dieren: al die dingen zien er walgelijk uit, maar zij smaken goed. Maar om de smaak te kunnen waarderen moet men eerst de afkeer overwinnen die het uiterlijk oproept d.w.z. de onzuivere gedaante laten voor wat ze is en het gaan zien als drank of voedsel.

Maar wij hebben gezien dat de Islam juist wil vermijden om abstractie te maken van wat zich aan ons voordoet. Als men derhalve van nature walgelijke dingen verbiedt dan betekent het dat men de natuurlijke eigenschappen van de dieren in hun waarde laat en de mens belet om zich boven de materie te stellen, de materie van zich afhankelijk te maken.

Verder spreekt de schrijver nog over gokken, seksualiteit, eigenliefde en speculaties. Hij past er de stelling op toe: "al deze verbodsbepalingen gaan in tegen de neiging om de band met de gegeven schepping te breken en zijn aandacht en hoop alleen op een toekomstige te richten. De geboden van de moslim roepen eigenschappen in het leven en de verboden beltteten hem ze de rug toe te keren."

II. Officiële verboden en reacties van het volk

1 Decreten:

In november 1961 heeft de Nationale Vergadering van Tunesië een wet aangenomen die caféhouders verbiedt om aan Moslims alcoholische dranken te verstrekken. Reeds op 13 januari 1898 had het toenmalige Franse Protectoraat een wet uitgevaardigd, die de verkoop van alcohol verbood aan Tunesische Moslims, aan Senegalezen, aan mijnwerkers en aan verstokte dronkaards. Deze wetsbepaling tot 1941 van kracht, verdween in 1956 uit het Wetboek. Maar het Wetboek van strafrecht voorzag diverse sancties tegen drankslijters (tot 3 maanden gevangenisstraf bij herhaald overtreden en 5 tot 150 dinar boete.)

In Algerije werd de wet van 23 Oktober 1941, die verkoop van alcohol aan moslims verbood, weer aan de orde gesteld door een verordening van 7 maart 1944, met oplegging van een zekere controle, zonder dat daardoor fraude in de hand werd gewerkt.

Bij gelegenheid van een debat in het Algerijns Parlement (30 jan. 1952) eisten afgevaardigde moslims het verbod van het gebruik van alcoholische dranken.

De argumentatie kwam hier op neer: Frankrijk heeft zich verplicht de uitoefening van de Islam te eerbiedigen; zij moet dus ook de verbodsbepalingen van die godsdienst eerbiedigen. De vertegenwoordiger van de Franse regering merkte op, dat die zelfde Moslims de scheiding van Kerk en Staat hadden gevraagd, terwijl zij nu verlangden dat de Staat, door middel van een strafwet, de eerbiediging van een Koran-beginsel op zich neemt. Dat was niet erg logisch.

Enmaal onafhankelijk heeft de Algerijnse regering al heel spoedig het gebruik van alcohol en

alcoholische dranken verboden aan de Algerijnen die de Islam belijden (decreet no. 62, 147 van 28 dec, 1962. Zie ook I.O.R.A. 2e jaargang, 1; 4 januari 1963).

Hier volgt de tekst van drie van de drie wetsartikelen:

1e Artikel: "Het gebruik van alcohol en alcoholische dranken is verboden voor de Algerijnen die de Islam belijden en wel over heel het grondgebied van Algerije, in alle magazijnen of winkels waar drank wordt verkocht.

2e Artikel: In geval van overtreding zullen de Prefecten en hun bevoegde autoriteiten sancties uitvaardigen tegen verkopers van alcohol en alcoholische dranken, die kunnen variëren van een boete tot tijdelijke of algehele sluiting.

3e Artikel: 'Algerijnen op heterdaad betrapt bij alcoholgebruik zullen door de politie-rechter vervolgd worden krachtens de wetgeving m.b.t. openbare dronkenschap. Bij herhaald overtreden kan een gevangenisstraf worden opgelegd.

In een toespraak te Constantine op 10 nov. 1962, waarin Ben Bella zich richtte tegen de jeugd, zei hij dat het land veel van hen verwacht: "Ik raad de jeugd aan in haar eigen belang, dat trouwens het algemeen belang is, om zich verre te houden van de ongezonde dingen, die wij met alle kracht bestrijden. Wij hebben reeds de verkoop van alcohol verboden. Gij moet U daarvan onthouden, niet alleen omdat wij de verkoop daarvan verboden hebben, maar omdat gij ook moet weten, dat de Islam dit heeft verboden, omdat het schadelijk is voor uw gezondheid en moraal".

2 Enkele reacties:

Het is een feit dat het alcoholisme zich in Noord-Afrika heeft verspreid door aanwezigheid van Europeanen. De groei van de Europese bevolking hield gelijke tred met de groei van het aantal winkels en café's. In de rubriek "'gemengd nieuws'" kwam vaak de uitdrukking voor "in staat van dronkenschap" "in beschoonen toestand". De gevolgen waren misdaden, diefstal, vechtpartijen en ellende in de huisgezinnen. Het onafhankelijke Algerije heeft die neiging tot dronkenschap natuurlijk niet maar zonder meer kunnen onderdrukken, hoewel de voorschriften en de maatregelen van de F.L.M. gedurende de oorlog in Algerije reeds enige resultaten hadden geboekt. Trouwens er wordt nog gesproken over bepaalde personen die in een of ander dorp in het binnenland zijn afgeranseld als straf voor dronkenschap.

Maar b.v. in Frankrijk begonnen sinds juli 1962 verschillende Noord-Afrikaanse arbeiders al weer stevig te drinken waardoor de reputatie van de emigranten in een kwaad daglicht kwam te staan.

Deze rampzalige ontwikkeling werd dan wel op bijeenkomsten aan de kaak gesteld maar dat neemt niet weg dat de drankwinkels in Frankrijk er zich blijkbaar aan gelegen lieten liggen van de decreten tegen alcoholgebruik die in Algerije uitgevaardigd werden.

De strenge en wetsgetrouwe Moslims achtten die decreten volkomen in overeenstemming met de natuurlijke gang van zaken in een Islamitisch land. Marokko is een Moslimland, schrijft Mh. Allal Al-Fassi. Alles wat in strijd is met de wet moet verdwijnen en volgens onze wetten heeft elke burger de plicht onrecht te bestrijden en wetsverkrachting te straffen. Een Moslim heeft volgens zijn godsdienst het recht om de fles whisky stuk te gooien, de drinker terecht te wijzen en geschriften die een belediging zijn voor de natie te verscheuren. Hij kan zelfs nog verder gaan (Al Istiqlal van 17-3- '63.). Maar bij gelegenheid van een debat in het Algerijnse Parlement in 1952, kwam een Algerijn hier tegen in opstand: "Het verbaast mij dat men in deze kwestie met godsdienstige motieven komt aanzetten. De wet van God moet voor de gelovige voldoende zijn. Echte Moslims volgen de voorschriften van de Koran, die hun verbiedt om alcoholische dranken te gebruiken. Het heeft dus geen nut om dit nog eens via een menselijke wet te verbieden."

De rubriek van ingezonden stukken in de dagbladen toont dat er heel wat mensen ongerust zijn over de gevolgen van de dronkenschap. "Wij zegenden de revolutie, schrijft een Kabiel uit Fort National, die ons zeven jaar lang heeft afgehouden van ondeugden zoals alcoholisme, gokspelen e. d., die zich van onze jeugd hadden meester gemaakt. Maar, helaas, sinds enige tijd moeten wij toezien dat het alcoholisme weer terugkomt en wel zo veelvuldig voorkomt als in de tijd van vóór de revolutie. Wij zijn nog een jong en onderontwikkeld volk, wonend in een overwegend warm klimaat. Om die redenen zal alcohol voor ons des te noodlottiger zijn".

(Jeune Afrique 21-28-10-62) "Opgelet, Algerijnse medebroeders, het is tijd de strijd aan te binden tegen een gesel, die over ons volk komt, n.l. het alcoholisme", zo schrijft een Algerijn. En laten we het gedrag aan de kaak te stellen van de alcoholist, die zijn geld verkwist, zonder zich te bekommeren om zijn kinderen, die er mismaakt uitzien, slecht gekleed zijn en afgeranseld worden.

Hij stelt enkele maatregelen voor ter bestrijding: het oprichten van sportverenigingen, het organiseren van avondcursussen, het oprichten van comité's voor kinder- en woonhygiëne, ingrijpen van hoger hand voor het opleggen van boete of gevangenisstraf en het verbieden van alcohol aan de Moslims (Jeune Afrique van 14-20, 10, 62).

Een andere lezer is het eens met het officiële verbod, maar stelt vast dat meeste café's openlijk doorgaan met de verkoop van alcoholische dranken. Hij spreekt van mensen, die 2000 tot 3000 (oude) francs uitgeven voor een aperitief en hij betreurt dat er niet zwaarder gestraft wordt (Alger Républicain van 7-6-'63.)

Toch constateert weer een ander dat de Moslim-café's stil liggen, terwijl Europese café's volop in bedrijf zijn.

Een Europees caféhoudster is vóór het verbod, maar beklagt zich dat een Moslim-klant haar bedreigt en geweld gebruikt, omdat zij hem geen cognac serveren.

Maar iedereen denkt er niet hetzelfde over. Zo schrijft b.v. een lezer uit Constantine, dat het ondenkbaar en ontoelaatbaar is, dat vreedzame burgers openlijk worden vernederd en lastig gevallen; enkel en alleen omdat zij een aperitiefje hebben genomen. Die energie van de ordebewakers zou beter aangewend kunnen worden tegen bedriegers en graandieven, 'die het land in opspraak brengen en tegen wie geen enkele vervolging wordt opgelegd!', (26-1-'63). Tijdens een debat in 1961 maakte M.Habib Achour deze opmerking: "Als de Moslim in Tunis vrij is om de ramadan (vasten) niet te onderhouden en om varkensvlees te eten, zal hij ook vrij moeten zijn om alcoholische dranken te gebruiken".

Nog steeds naar aanleiding van dit debat schrijft het verboden progressieve weekblad "Tribune du progrès" (no,14 jan.1962): "De strijd tegen gesel van de maatschappij, het alcoholisme is een gezonde zaak. Maar als men dan ziet hoe sommige afgevaardigden het probleem niet als een sociaal, Maar als een strikt godsdienstig probleem behandelen, dan hebben wij het recht enkele vragen te stellen en zelfs ons ongerust te maken. Weliswaar verwondert deze stellingname ons niet, daar zij komt van de zijde van als zeer gelovig bekend staande mensen. Wij zien er dan ook geen enkel kwaad in dat ieder zijn ideeën verdedigt met argumenten die hij juist vindt, want de vrijheid van godsdienst en geweten moet geëerbiedigd worden. Als we dus toch ongerust zijn, dan is dat om die gevallen, waarin je kunt aanvoelen dat er goedkope demagogie bedreven wordt, d.w.z. het op goedkope wijze uitbuiten van de godsdienstige gevoelens van de grote massa".

Strengere beginselvaste Moslims wilden de wijnbouw in Tunesië radicaal verbieden, wijnstokken uit de grond en de grenzen dicht voor alle alcoholische dranken. Een Tunesiër, die zich hierbij aansloot, schreef: "De zaak moet worden aangekaart op het niveau van de wijnteelt en niet op dat van het wijngebruik. De kern van het probleem ligt in de "sanering van de wijnbouw", die trouwens voorzien is in het "plan betreffende de wijnbouw in Tunesië". (Jeune Afrique 13-19 . 12 . 61)

Een Algerijn valt hem bij (Alger Républicain van 14-8-63): "Honderdduizenden hectaren goede grond zijn bedekt met wijngaarden, terwijl graan veel nuttiger geweest zou zijn. De Afrikaanse landen hebben meer gebrek aan graan dan aan alcohol."

Andere afgevaardigden in Tunesië waren van oordeel dat het ongeoorloofd was wetten te maken voor een bepaalde categorie burgers: geen godsdienstig onderscheid en geen wet. Hoe kan men immers weten of iemand moslim is of niet? Moet men aan elke gebruiker van alcohol gaan vragen van welke godsdienst hij is? Iemand die alcohol drinkt, is geen praktiserende moslim, anders zou hij logischerwijze geen alcohol drinken. Moeten Tunesische burgers met een Arabische naam noodzakelijkerwijze altijd Moslim zijn en de gebruiken van de Islam volgen? Ik meen dat iedereen vrij is de

godsdienst te kiezen die hij verlangt of zelfs atheïst te zijn. Wij leven in een republiek en niet meer in een Koninkrijk, waar de burgers verplicht zijn de dienst van hun Koning of vorst aan te hangen! Toch wil ik die wet niet bestrijden, want ik heb genoeg "arme drommels" ontmoet, die nauwelijks te eten ben en doorlopend dronken zijn. Volgens mij moet men die wet dan ook nader toelichten, de nodige nuances aanleggen en dan ook toepassen". (Salah Abderra, Jeune Afrique, 21-27,2,61)

In diezelfde krant schrijft Somai Salaheddine: "Deze wet is in tegenspraak met de geest van de grondwet zelf, die pretendeert democratisch te zijn. Het verbod voor die en die burger om wijn te drinken, omdat de Republiek Tunesië een Arabische en Islamitische republiek is, betekent een inbreuk op vrijheid van die burger, vooral opsluiting in een godsdienstig kader, waar hij misschien geen deel van wil uitmaken. Het is niet de wijn die verboden moet worden, maar men moet het individu opvoeden en hem inprenten dat het overdreven gebruik van zelfs goede dingen, een ondeugd wordt, en ondeugden zijn voor elk volk rampzalig, vooral als zo'n volk pas tot leven komt".

En nog steeds in dat zelfde blad schrijft Moncef Gmar: "Hoe kan men vaststellen dat de gebruiker een moslim is? Aan zijn naam? Aan zijn huidskleur of de kleur van zijn haren? De godsdienst wordt in Tunesië niet vermeld op de identiteitskaart Zou men die er óók op moeten vermelden? En bestaat er nog de mogelijkheid om zich atheïst te verklaren?"

Zelfs tijdens de Algerijnse oorlog maakten bedrog en list het mogelijk om wijn of bier te drinken voor ieder die dat wenste. Men schenkt b.v. whisky in een koffiekopje, bier in een beker, men zet naast het glas met alcohol een Cola-fles of men gaat gewoon naar de keuken. De wet wordt in Algerije min of meer nageleefd, in sommige wijken eerder minder. Mensen die "redelijk gebruik" van alcohol willen maken, slagen er al tijd in dit klaar te spelen. Een voorstander van de wet wist toch te vertellen, dat de politie de identiteitskaart had gecontroleerd van een Algerijn, die in overtreding scheen te zijn. En in een hoofdartikel van het weekblad "Atlas Algérie" (no.22; 30-8-63) stelde men vast dat de toepassing van de wet niet alleen stuit op tekortkoming van mensen maar ook door toedoen van geld, de verslapping de moraal en de zorgeloosheid van sommige ambtenaren".